

Seismologiaa koronalaisessa yliopistossa

Takavuosina matkaillessani Japanissa sain matkatoimiston huolenpitopalvelulta päivittäisiä tekstiviestejä: ”Vaaratilanne. 20 km Urakawasta, Richter 3.4, ei tsunamivaaraa”. ”Järistys 50 km Osakasta, Richter 2.1, ei tsunamivaaraa.” Turvallisuudentunteeni horjahti hetkeksi, mutta palasi. Päätin: vain jos havaitsen, että maa jalkojeni alla liikkuu, tarkistan tsunamit. Japanissa havaitaan yli 1 500 järistystä vuodessa, joten maaperä vavahtelee joka päivä jossain. Kysyin paikalliselta kollegalta eikö se ole ahdistavaa. Hän vastasi hymyillen: ”Me ajattemme, että seuraavaa isoa maanjäristystä ei tule.”

Silmät sulkeva asenne on inhimillinen: vakaa nykytilanne ennustaa samanlaista tulevaa. Lopulta kuitenkin tulee toisenlainen aika.

Tsunami vyöryi syleihimme maailmanlaajuise-na epidemiana, vaikka moni ajatteli, ettei seuraa-vaa tule. Ne, joiden lähipiiriin korona osui aikaisin, vakavoituvat viikossa. Omassa tutkimusryhmässäni, jossa työskentelee henkilöitä kolmestatoista eri maasta, järkkymä kosketti monin tavoin.

Alkukevät oli kriisinjohtoa ja koski tutkimus-työn jatkumista tai uhkaa sen keskeytymisestä. Määritin ryhmän välttämättömät toiminnot, ni-mesin vastuuhenkilöt, päivitimme yhteystietolis-tat ja informoimme tiedekunnan kriisiyksikköä. Vain pitkäaikaiset koejärjestelyt saivat jatkaa, sel-laiset, joiden keskeyttäminen viivästyttäisi tutki-musta vuosilla. Suurin osa tutkijoista siirtyi etä-työhön. Päätimme, ketkä saavat kulkuluvat saapua instituuttiin, jos ulkona liikkuminen kielletään.

Selkeä ohjeistus auttoi antamaan hallinnan tunnetta, mutta monilta ulkomaisilta akateemisil-ta uupui konteksti, kuinka Suomi kokonaisuutena toimii kriisissä. Tietoa oli vähän ja huhut kulkivat. Kansainvälisten tutkijoiden verkosto kuohui, kun parhaiten suomea puhuva oli kuullut uutisen teho-hoidon priorisoinnista. ”Onko totta, että tiukas-sa tilanteessa suomalaiset asetetaan etusijalle ter-

veydenhoidossa?” Huokaisin. Tämä huoli ei ollut käynyt mielessäni. Oli selkeää, että ihmisten eriar-voisuus lähtömaissa antoi perustan pelolle. ”Prio-risointi koskee sitä, kuka selviää hoidon avulla to-dennäköisimmin – kansalaisuus ei siinä arvioissa ole kriteeri.” Tehohoidon perusperiaatteet avautui-vat paljaina.

Osa ryhmästäni oli vain hiukan huolestunut, osa vetäytyi ja ahdistui. Uusin ryhmäni jäsen liit-tyi helmikuussa joukkoomme, ja pian hänkin oli jo etätyössä. Yksinäisyyden vaara oli suuri. Ryhmä piti huolta. ”Onko kukaan kuullut X:stä viikkoon? Kuka voisi mennä käymään?” Sain lopulta henki-löön yhteyden, sovimme, että hän kävisi välillä ul-kona, tapaisimme zoomissa pari kertaa viikossa. Varmistin: ”Onhan sinulla ruokaa?” Hän oli huo-lissaan: ”Maassani oli kolme viikkoa sitten sama tilanne kuin Suomessa, ja nyt siellä tilanne on rä-jähtänyt käsiin.”

Huolestunut viesti oppilaaltani Kalifornias-ta: ”Voinko soittaa?” Vain viikkoa aiemmin hän oli matkannut yhteistyölaboratorioon, ja kuukausien vierailu näytti mahdolliselta. Nyt tilanne oli toi-nen. ”Yliopisto suljetaan ja San Franciscon lento-kentälle on tiesulut. Minne minun pitäisi mennä? Vanhempien luo Etelä-Amerikkaan vai jäädä tän-ne... vai pääseekö Suomeen vielä?” Rauhoittelin: ”Lähde Suomeen, varaa liput heti kun saat. Onko sinulla rahaa? Selvitetään maksut jälkeen päin. Pääset takaisin varmasti.”

Tapaamme ryhmän kanssa viikoittain *coffee & science* -zoom-palaverissa. Vaihdamme kuulumi-set kotona ja työssä, tulokset ja kompastuskivet. Käy ilmi, että tutkija Y työskentelee vain öisin, kos-ka tuolloin ei tarvitse tavata ketään. Pikkulasten vanhemmat kertovat perheensä tekevän työtä vuo-roissa. ”Voidaanko pitää kokous illalla?” ”Käsikir-joitus etenee hitaasti, on vaikea keskittyä.” Nämä sitoutuneet ja motivoituneet ihmiset haluavat teh-dä työtä, löytää ratkaisuja.

Paikallinen huoli on hallittavissa, mutta ulko-mailta muuttaneilla on suku ja läheiset kaukomailla ja yhteydet takkuilevat. Tilanteet eskaloituvat nopeasti: ”Voinko pitää pari lomapäivää? Isäni on joutunut teholle. Me rukoilemme hänen puoles-taan Skypessa.” Viikon päästä: ”Isä on stabiilissa tilassa, mutta setäni kuoli juuri.” Toinen huolestu-nut koputtaa toimistoni oveen: ”Voinko kysyä? Isä

on etulinjassa tehohäkinä, ja nyt hänellä on korona. Tiedätkö mistä voisimme saada tietoa Suomen hoitolinjoista? Hän hoitaa itseään kotona, koska pitää paikkakunnan sairaalaa kuormitustilanteen vuoksi liian vaarallisena.” Kysäisen teho hoitokollegalta HUS:n toimintaohjeistuksia, jotka välittyvät eteenpäin. Avuttomuuden tunne on suuri, kun rakkaat ovat kaukana.

Eriytynyt aika on synnyttänyt myös hyvää. ”Vatratkaa ilta: kuukauden päästä pidämme viikkopalaverin UC Berkeleyyn kanssa. Aikaero on 10 tuntia, yrittäkää järjestää.” Koko ryhmä osallistuu, ja kokous on intensiivisen innostunut. Kaikki voivat olla paikalla, toisin kuin matkustamista vaativissa kongresseissa. Informaatio kulkee, ideat lentävät esitysten aikana rinnakkaisviestikanava Slackissä, ja ujoimmatkin uskaltavat kommentoida viestikentän kautta. Kaikki kalenterini kongressit on peruttu tai siirretty verkkoon ainakin heinäkuuhun 2021 saakka. Etäkonferensseista on tullut uusi normaali.

Kaiken keskellä tutkimusryhmä työskentelee, mutta hitaammin. Kun pitkäaikainen tutkimus viivästyy, myös julkaisut viivästyvät, ja vain niiden kautta olemme kilpailukykyisiä rahoitushauissa. Henkistä lisäpainetta tulee määräaikaisten rahoitusten loppumisesta. Moni rahoittaja on suosiollisesti myöntänyt koronalisäaika, mutta myönnetty määräraha ei kasva ja palkat juoksevat. Euroopan ulkopuolelta tulevat tutkijat ovat huolissaan, sillä työlupien jatko ei salli lyhyitä työsovimuksia. Haemme kaikkea mahdollista rahoitusta, minä ja ryhmäni jäsenet, kotimaasta, ulkomailta ja firmayhteisöistä. Puroista syntyy virta, toivon.

Aamuyön tunteina valvon miettien, miten valtion kassan pieneneminen vaikuttaa tieteen rahoitukseen. Yliopiston hallinnon viesti tulevaisuudesta ei ole ollut rohkaiseva. Mietin, miten käy säätiöiden, tärkeiden tieteen rahoittajien, kun osakemarkkinat huojuvat. Kohdennettua valtionrahoitusta virtasi ymmärrettävästi koronatutkimukseen, mutta säilyykö akateemisen asiantuntemuksen laaja-alaisuus? Syömmekö huomisen valmiusvarastoja?

Nykyinen monialaiseen tutkimukseen perustuva asiantuntemus – ”tiedon valmiusvarasto” – on rakentunut maassamme monen vuosikymmenen tuloksena. Juuri nyt voimme ottaa sen itsestään-

selvyytenä ja arvon ymmärtää vasta, jos sen menettää. Tarvitaan vahvaa valtiollista panostusta vapaasti haettavaan, tiukasti arvioituun, kilpailukykyisimpään tutkimukseen. Tutkimukseen, joka voi ottaa riskejä, ja synnyttää uutta. Silloin olemme vahvoja, vaikka emme tiedä, millainen järjestys kohdalle osuu seuraavaksi. Varmaa on vain, että sellainen tulee.

Vaikka kriisi venyttää omat työpäivät jatkuvasti yli 12 tuntiin, elämä on pääosin hyvää, tutkimus innostavaa ja ruska kaunis. Kun tottuu maaperän järinään, ymmärtää tarttua jokaiseen vakauden hetkeen.

ANU WARTIOVAARA

Kirjoittaja on akatemiaprofessori ja kliinisen molekyyliilääketeen professori Helsingin yliopistossa.